

مهرداد کریمی مشاور،
پژوهشگر دکتری معماری
Mehrdad Krimi
Moshaver, Ph.D
Candidate of
Architecture.
mkmoshaver@yahoo.com

بررسی رویکرد زیباشناسانه شهر وندان تهرانی به ساختمان های بلند

زیبایی برج از نگاه شهروندان

چکیده: منظر شهری را می‌توان در ابعاد عملکردی، هویتی و زیباشناسانه مورد بررسی قرار داد، بر همین اساس این نوشتار نیز به جنبه‌های زیبایی‌شناسی ساختمان‌های بلند در منظر شهری و با هدف تشخیص سلیقه مردم نسبت به ساختمان‌های بلند به بررسی این بناها با رویکرد زیباشناسانه می‌پردازد. ابعاد زیباشناسانه منظر شهری در دو بعد کالبدی و نمادین مورد بررسی قرار گرفته است.

در نهایت بر اساس تحقیق انجام گرفته در این نوشتار مشخص شد که ترجیح شهروندان تهرانی نسبت به بناهای بلند به ترتیب شامل قرارگیری بناهای بلند در موقعیت بصری مناسب، کیفیت ساخت مطلوب و سپس اشارات معنایی است.

واژگان کلیدی: ساختمان بلند، زیباشناسی کالبدی، زیباشناسی نمادین، ترجیح مردم.

Beauty of tower in citizen's point of view

Surveying Tehran citizens aesthetic approach to high buildings

Abstract: Urban landscape can be considered in three approach, functional, identity, and aesthetic. In this research aesthetic aspect of tall buildings in urban landscape is considered.

The aim of this research is cognition of public preferences about tall buildings according aesthetic approach.

Aesthetic approach in this research is considered in tow aspects, physical and symbolic. Physical aspect is considered according formal attributes and symbolic aspects is considered according historic, meaningful and cultural attributes.

According findings in this research, public preferences about tall buildings in urban landscape is depend on, position of building, construction quality, symbolic hints, in respectively.

Keywords: tall building, physical aesthetic, symbolic aesthetic, public preferences.

مقدمه

در مورد ذهنی و یا عینی بودن زیبایی، مطالب زیادی گفته شده است و در اینکه قضاوت زیباشناسانه مربوط به فرستنده یا تعبیری توسط گیرنده است، نظرهای مختلفی وجود دارد. تلاش‌های بسیاری در جهت پر کردن خلأ ناشی از تفکر جدایی‌ناپذیری و ذهنیت نیز توسط برخی همچون «هوسرل»، «هایدگر» و به خصوص در معماری «نوربرگ شولتز» صورت پذیرفته است تا بتوان براساس پدیدارشناسی، عینیت و ذهنیت را با هم در مورد «چیزها» بکار برد. اما آنچه امروزه از کلمه «Aesthetic» یا ترجمه آن (زیبایی‌شناسی) برداشت می‌شود، در این نوشتار مورد بررسی قرار خواهد گرفت. بنای این رویکرد بر ادراک، شناخت و شکل‌گیری نگرش انسان استوار است. تقسیم‌بندی‌های گوناگونی در رابطه با زیبایی‌شناسی صورت گرفته است که شاید یکی از معتبرترین آنها تقسیم‌بندی سه‌گانه توسط «جورج سانتایانا» باشد که زیبایی‌شناسی را تحت عناوین؛ زیبایی‌شناسی حسی، زیبایی‌شناسی فرمی و زیبایی‌شناسی نمادین مطرح می‌کند.

از آنجایی که این نوشتار به دنبال نحوه و چگونگی مقبولیت بنا است، از واژه زیبایی‌شناسی استفاده شده است تا جنبه‌ای از نمادها مورد توجه قرار گیرد که در زیبایی بنا مؤثر است.

فرضیه

یکی از روش‌های شناسایی ترجیح مردم در رابطه با بناهای بلند، بررسی این بناها با رویکرد زیباشناسانه است. جایگاه بناهای بلند در منظر شهری به گونه‌ای است که دارای آثار مهم شکلی و معنایی است. از این رو رویکرد زیباشناسانه (بررسی ابعاد شکلی و نمادین) به ساختمان‌های بلند می‌تواند به تشخیص سلیقه شهروندان در این رابطه بپردازد.

زیبایی‌شناسی کالبدی

تصمیم‌گیری در مورد ساختار و کیفیت هندسه محیط از مسایلی است که در ارتباط با زیبایی‌شناسی کالبدی مطرح می‌شود. در زیبایی‌شناسی کالبدی عواملی همچون عناصر طراحی، ترکیب احجام و اشکال، نظم، بی‌نظمی و تناسبات دخیل هستند. در این رویکرد، جذابیت بصری بر اساس ترکیب مناظر قابل دسترس و تغییرات در منظر، مطرح است که برای ارزیابی آن مواردی همچون فرم، مصالح، سبک طراحی و تعداد عناصر تشکیل‌دهنده طرح مورد بررسی قرار می‌گیرد.

موضوع زیبایی‌شناسی کالبدی؛ نقش و تأثیر اشکال، تناسبات، ریتم، مقیاس، پیچیدگی، رنگ و سایه و روشن محیط ساخته شده و طبیعی است. یکی از رویکردهای مهم در زیبایی‌شناسی کالبدی رویکرد «گشتالت» است. این رویکرد با توجه به عناصر اصلی هندسه محیط شروع و با در نظر گرفتن این عناصر و کاربرد آنها در ترکیب دنبال می‌شود. در این حالت عناصر شامل نقطه، خط، سطح و حجم است که می‌توان محیط را به این عناصر تجزیه کرد و در ترکیب، بحث اصول سازماندهی عناصر (inclusiveness)، وحدت، هماهنگی، نظم، ایجاز (conciseness) و نهایت سادگی (maximal simplicity) مدنظر است (لنگ، ۱۳۸۱).

روان‌شناسان گشتالت، این فرضیه را قبول داشتند که در ادراک خطوط، سطح و حجم یا توده‌ها تجربه‌ای مستقیم و بدون واسطه از کیفیت‌های بیانی وجود دارد. به نظر

«ترجیح مردم» در مباحث منظر شهری یکی از مواردی است که در بسیاری مواقع به فراموشی سپرده می‌شود. تشخیص ترجیح مردم در رابطه با ساختمان‌های بلند می‌تواند چگونگی و جایگاه این بناها را در منظر شهری تعیین نماید. به دلیل جایگاه خاص بناهای بلند در منظر شهری، ترجیح مردم در دو بعد زیبایی‌شناسی کالبدی و زیبایی‌شناسی نمادین در رابطه با بناهای بلند می‌تواند گویای نظرات مردم در رابطه با موقعیت آنها در منظر شهری باشد.

Public preference is one of the forgotten topics in urban landscape. Cognition of public preferences about tall buildings could determine their role and position in urban landscape. Because of the specific position of tall buildings in urban landscape, public preference in tow aspects, physical and symbolic aesthetic, about tall buildings can specify people opinions about their role and position in urban landscape.

آنها تجربیات حاصل تداعی ذهنی نیستند، بلکه حاصل رابطه متقابل فرایندهای عصبی و الگوهای محیط هستند. در نتیجه ساختمان‌ها به دلیل تداعی بین الگوهای فعلی و مرجع قبلی آنها نیست که سبک، سنگین، آرام یا ... به نظر می‌رسند، بلکه به دلیل فرایندی زیست‌شناختی است که همان مفهوم «هم‌شکلی» در نظریه گشتالت است.

«رودلف آرناهم» (۱۹۴۹، ۱۹۶۵، ۱۹۷۷) متقاعدکننده‌ترین تحلیل گشتالتی را در رابطه با محتوای بیانی ارائه نموده است. وی در کتاب «پویایی‌های فرم معماری» (the Dynamics of architectural form) چنین می‌گوید:

"جزئیات اشکال با توضیح هندسه، اندازه، کمیت و قرارگیری فرم تحلیل می‌شود. نیروهای بصری نیز وجود دارند که گسترش یافته و جمع می‌شوند، فشار و کنش ایجاد می‌کنند، طلوع و افول می‌نمایند، پیشروی و عقب‌نشینی می‌کنند. این نیروها تعیین‌کننده معنا و بیان هنری هستند" (لنگ، ۱۳۸۱).

«مولوی» (۱۳۸۵) براساس تقسیم فضای شهری به فرم و محتوا، به بحث زیبایی‌شناسی کالبدی می‌پردازد. وی معتقد است، فضای شهری را می‌توان به دو بخش زیر تقسیم‌بندی کرد:

۱- فرم (کالبد)

۲- محتوا (معنای فضا است که عملکرد و فعالیت‌ها و نیز بازتاب فضا در اذهان مردم چه به صورت نماد و چه به صورت خاطرات جمعی را شامل می‌شود) (مولوی، ۱۳۸۵: ۱۶۹) همچنین، روش پرداختن به زیبایی‌شناختی عینی را با توجه به سه رویکرد زیر ارائه می‌کند:

- بررسی کلیت کالبد: بر اساس نظریه گشتالت^۱
- بررسی اجزاء متشکله کالبد^۲: بر اساس ویژگی فرعی
- بررسی نحوه روابط میان ویژگی‌های فرعی و نحوه ترکیب آنها^۳: بر اساس فرمالیسم

زیبایی‌شناسی معنایی

با توجه به اینکه زیبایی‌شناسی معنایی، ریشه در مسایل ذهنی دارد؛ ابتدا، اشاره‌ای به زیبایی‌شناسی ذهنی می‌شود و سپس در ادامه، زیبایی‌شناسی نمادین شرح داده می‌شود.

دو دیدگاه در مورد زیباشناسی ذهنی در فضای شهری وجود دارد: ۱- تجربه‌ای لذت‌بخش، رها از مفاهیم و بدون هدف عملکردی ۲- در زیباشناسی ذهنی، نه تنها عوامل حسی، بلکه دانش، فرهنگ و الگوهای از پیش تعیین‌شده نقش دارند. دیدگاه اول بر پایه تعریف «کانت»^۴ از زیبایی است؛ از نظر وی با وجودی که عواملی چون دانش و فرهنگ در ارتقای تجربه زیباشناختی مؤثر است؛ اما عوامل مذکور، عوامل ثانویه محسوب می‌شوند و دیدگاه دوم مربوط به تفکری است که معتقد به تأثیرگذاری عوامل فرهنگی در زیبایی‌شناسی است (مولوی، ۱۳۸۵: ۱۰۱).

به طور کلی، آنچه در دو رویکرد فوق مشترک است، این است که زیبایی‌شناسی ذهنی بر تداعی‌های ذهنی استوار است که محیط در ذهن افراد ایجاد می‌کند. بر همین اساس زیبایی‌شناسی ذهنی را می‌توان از دو منظر مورد بررسی قرار داد. روش اول این است که معنای تداعی‌شده از محیط مورد بررسی قرار گیرد و روش دوم به این پرسش پاسخ می‌دهد که ذهنیت مردم در مورد زیبایی چیست؟ البته همانطوری که در سطوح زیبایی‌شناسی به آن اشاره شد در این نوشتار منظور از زیبایی‌شناسی بر اساس سطوح غیر معنایی آن است به همین دلیل زیبایی‌شناسی ذهنی در اینجا در پی یافتن ذهنیت و پسند مردم (و نه کارشناسان یا طراحان محیط یا منظر) در رابطه با زیبایی است. به همین دلیل در این نوشتار زیبایی‌شناسی ذهنی به روش دوم نزدیکتر است. آنچه در زیبایی‌شناسی نمادین مورد توجه قرار می‌گیرد شامل مواردی همچون ایجاد معنی، هویت، فرهنگ و تاریخ است که در زیر به برخی جنبه‌های این واژه‌ها اشاره می‌شود:

الف. معنی (مفهوم، نشانه‌ها، استعارات، رمزها)

«کوبین لینچ» در کتاب «تئوری شکل خوب شهر» معنی را این گونه بیان می‌کند: "منظور از معنی یک سکونتگاه، وضوح در درک و شناخت آن و سهولت برقراری

شکل ۱: کدهای مربوط به بناهای مورد بررسی در بلوار ۲۴ متری سعادت آباد - مأخذ: نگارنده.

پیوند بین عناصر و اجزا آن با سایر رویدادها و مکانها در یک تجلی منسجم ذهنی از زمان، مکان و ارتباط این تجلی با مفاهیم غیر فضایی و ارزش‌ها است» (لینچ، ۱۳۷۶) در بررسی معنی مواردی همچون مفاهیم، نشانه‌ها، استعارات و رمزها در محیط مطرح است.

ب. هویت (همانندی، شباهت، تفاوت، مقایسه)

«هویت» و «ساختار»، جنبه‌هایی از شکل هستند که امکان شناخت فضا، زمان و معرفی آن در قالب الگوهای خود را فراهم می‌آورد. هویت در محیط‌های شهری یعنی اینکه بتوان یک محل و یا یک مکان را به عنوان مکان متمایزی از سایر مکان‌ها شناخت و یا بازشناسی نمود.

در قدم بعدی باید این نکته مورد ارزیابی قرار گیرد که آیا این وجه تمایز نکات مثبتی دارد یا خیر؟ در صورتی که یک بنا نسبت به سایر بناها دارای وجه تمایزی نباشد، می‌توان آن را دارای هویت ضعیف دانست (از نظر لینچ، مکان‌ها دارای معانی کم و زیاد هستند).

ج. فرهنگ (اساطیر، آداب و رسوم، باورها)

در فرهنگ، بحث ارتباط شبکه‌ای محیط مصنوع با زندگی مردم مطرح است؛ آنچه که بتواند چیزهایی را در یک شبکه مرتبط با زندگی مردم در یک منطقه خاص مرتبط سازد. این شبکه شامل مواردی همچون اساطیر، آداب و رسوم و باورهاست.

د. تاریخ (مراجع تاریخی)

در ارجاع تاریخی، نماد یا مدلول اشاره به مرجع یا موضوعی تاریخی دارد. در واقع ارجاع تاریخی زیرمجموعه کوچکتر ولی تعریف شده‌تری از نشانه‌شناسی است که مستقیماً با مسایل تاریخی سر و کار دارد.

مطالعه یک نمونه: "بلوار ۲۴ متری سعادت آباد"

در بررسی این نمونه از روش تحلیل کارشناسانه در بررسی ویژگی‌های کالبدی و نظر شهروندان در بررسی ترجیحات استفاده شده و طی آن ویژگی‌های کالبدی تأثیرگذار بناهای بلند در منظر شهری شامل تأثیر در خط آسمان مورد بررسی و سپس بر اساس آن ترجیح شهروندان مورد تحلیل قرار گرفته است. برای انجام مطالعه موردی ابتدا از

جدول ۱: ویژگی‌های کالبدی مربوط به بناهای نمونه موردی - مأخذ: کریمی مشاور، ۱۳۸۹.

محور مورد نظر عکس‌های رنگی تهیه شد. شیوه تهیه عکس از محور مورد نظر براساس دید ناظر پیاده در دو جهت از سمت شمال به جنوب محور و برعکس است. برای تهیه عکس از هر کدام از این مسیرها، براساس شرایط زیر عمل شده است:

- عکس‌ها از مسیرهای حرکتی براساس ارتفاع ناظر واقعی به صورت پی‌درپی و تقریباً با فواصل مساوی است.
- با توجه به زیاد بودن تغییر جهت در محور مورد بحث، در مواقع تغییر جهت مسیر حرکت و عوض شدن دیدها، عکس‌ها نیز به ازای تغییر دید، گرفته شده است.
- عکسبرداری با شرط حرکت عابر در راستای محور حرکتی گرفته شده است (فرض شده است که عابر به صورت مستقیم نگاه می‌کند و به جهت‌های کناری کاری ندارد).
- عکسبرداری در ساعت ۹ الی ۱۰ صبح، در شرایطی که نور ملایمی بر محیط حاکم است، گرفته شده است.
- عکسبرداری با زاویه موازی سطح افق گرفته شده و از گرفتن عکس‌های زاویه‌دار اجتناب شده است.
- عکسبرداری با زوم نرمال و تنظیم نور اتوماتیک انجام شده است.

تحلیل زیباشناسانه بناهای بلند در نمونه موردی

به این ترتیب براساس عکس‌ها و کدهای اختصاص یافته، مشخص شد که ۱۲ بنای بلند در محور مورد مطالعه قابل شناسایی است (شکل ۱). با توجه به اینکه بنای کد B در حال ساخت است، از لیست بناها حذف می‌شود. به این ترتیب ۱۱ بنای بلند در محور بلوار ۲۴ متری مورد نظر هستند که در ادامه به تحلیل کالبدی و ادراکی آنها پرداخته می‌شود (جدول ۱). برای تحلیل کالبدی از رویکرد بصری براساس نظر کارشناسی انجام شده و برای انجام تحلیل ادراکی از پرسشنامه استفاده می‌شود. براساس مقایسه نتایج به دست آمده در تحلیل کالبدی مشخص می‌شود که بناهای بلندمرتبه در بلوار ۲۴ متری که در آیت‌های فرم، رنگ، شیوه طراحی، تأثیر بصری (شامل قرارگیری در محور دید و میزان سلطه در قلمرو)، کیفیت ساخت مورد بررسی قرار گرفتند در آیت‌های فرم، رنگ شیوه طراحی تفاوت چندانی ندارند. در آیت فرم، همگی آنها بدون تاج هستند، در آیت رنگ همگی آنها دارای رنگ روشن هستند و در شیوه طراحی فقط یک بنا (Mk) دارای سبک متفاوت طراحی است. از این رو تفاوت اصلی بناها در سه آیت مصالح، تأثیر بصری و کیفیت ساخت بناها است.

تحلیل کالبدی														کد بنا		
کیفیت ساخت			تأثیر بصری		شیوه طراحی		رنگ		مصالح				فرم			
پائین	معمولی	بالا	کم	زیاد	پست مدرن	مدرن	تیره	روشن	ترکیبی	سیمان	فلز	آجر	سنگ		بدون تاج	تاج دار
	*		*			*		*		*				*		A
*			*			*		*		*				*		C
*			*			*		*		*				*		D
		*	*			*		*		*				*		E
*			*			*		*		*				*		F
*			*			*		*		*				*		G
*			*			*		*		*				*		I
*			*			*		*		*			*	*		J
*			*			*		*		*			*	*		K
*			*			*		*		*			*	*		L
*			*		*	*		*		*			*	*		M

ترجیح مردم^۶

برای تشخیص ترجیح مردم، از روش اولویت‌بندی اینیه بلند با استفاده از عکس‌های رنگی استفاده شده است که مبتنی برنظر ۳۰ نفر از ساکنان منطقه است. به این صورت که از این افراد خواسته شد که عکس‌ها را براساس زیبایی بیشتر بناها در متن شهر اولویت‌بندی نمایند. پس از اولویت‌بندی افراد، نتایج زیر بدست آمد:

اولویت بندی												کد بنا
۱۲	۱۱	۱۰	۹	۸	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱	
۴	-	۷	۵	۶	۱	۴	۲	۱	-	-	-	A
-	-	-	۴	-	۴	۶	۵	۴	۲	۲	۳	C
-	-	-	۵	۱	۶	۵	۴	۲	۲	۲	۳	D
۱۳	۲	۸	۴	۲	۱	-	-	-	-	-	-	E
-	۱	۵	۵	۵	۲	۴	۴	۳	۲	۲	۱	F
-	-	-	-	-	-	-	۴	۴	۵	۷	۹	G
-	-	-	۲	۱	۴	۳	۵	۴	۷	۳	۱	I
-	-	-	۱	۲	۳	۴	۶	۶	۵	۲	۱	J
۶	-	۴	۱	۵	۴	۲	-	۱	۱	۲	-	K
۷	۱	۶	۲	۷	۲	۲	-	۱	۱	۱	-	L
-	-	-	-	-	-	-	-	۳	۵	۹	۱۲	M

پی‌نوشت

۱. در این حالت، نظریه گشتالت: "بیان می‌دارد که یک کل چیزی متفاوت از اجزای آن است" و "اگر طبیعی‌ترین پدیده تکه‌تکه شود به درستی توصیف و تحلیل نشده است" (مولوی، ۱۳۸۵)
۲. شناخت عناصر و اجزاء به تنهایی و ویژگی آنها همانند مقیاس، تناسب، بافت، الگو و وزن بصری
۳. ویژگی عناصر در ارتباط با یکدیگر شامل مواردی همانند همجواری، تکرار، تعادل، تقارن
۴. کانت در چهار گام به بررسی «امر زیبا» می‌پردازد (کلی، ۱۳۸۳: ۵-۴۲):
 - کیفیت: توانایی شی در جلب رضایت کسانی که بی‌طرفانه در مورد آن حکم کرده‌اند (لذت بی‌طرفانه)
 - کمیت: زیبا بدون مفهومی خاص موجب التذاذ همگان شود (لذت عام)
 - نسبت: زیبایی متکی به ویژگی‌های صوری است و این مستلزم انتزاع عناصر و اندیشیدن به صورت آنهاست (صورت غایت‌مندی) (فرمالیسم)
 - جهت: زیبا چیزی است که بدون مداخله هیچ مفهومی به عنوان «لذت ضروری» درک شود.
۵. مطالعات مربوط به نمونه موردی در این تحقیق مستخرج از طرح تحقیقاتی انجام شده در پژوهشکده فرهنگ و هنر جهاد دانشگاهی با عنوان «تحلیل تأثیر ساختمان‌های بلندمرتبه بر منظر شهری: با رویکرد زیباشناسانه» است.
۶. Public preference

منابع

- کلی، مایکل (۱۳۸۳) دایره‌المعارف زیبایی‌شناسی، ترجمه: مشیت علایی و دیگران، انتشارات مرکز مطالعات و تحقیقات هنری، تهران.
- کریمی مشاوری، مهرداد (۱۳۸۹) تحلیل تأثیر ساختمان‌های بلندمرتبه بر منظر شهری: با رویکرد زیباشناسانه، طرح تحقیقاتی پایان یافته در پژوهشکده فرهنگ و هنر جهاد دانشگاهی.
- گروتز، یورگ (۱۳۸۲) زیبایی‌شناسی در معماری، ترجمه: جهان‌شاه پاکزاد و عبدالرضا همایون، چاپ دوم، انتشارات دانشگاه شهید بهشتی، تهران.
- لنگ، جان (۱۳۸۱) آفرینش نظریه معماری: نقش علوم رفتاری در طراحی محیط، ترجمه: علیرضا عینی‌فر، چاپ اول، انتشارات دانشگاه تهران، تهران.
- لینچ، کوین (۱۳۷۶) تئوری شکل خوب شهر، ترجمه: حسین بحرینی، انتشارات دانشگاه تهران، تهران.
- مولوی، مهرناز (۱۳۸۵) پایان‌نامه دکتری تخصصی شهرسازی با عنوان: تحلیل زیباشناختی کالبد فضای شهری، دانشگاه تهران، تهران.

از نتایج به دست آمده در ترجیح مردم مشخص شد که دو بنا با کدهای M, G دارای بیشترین ترجیح از جانب مردم هستند. با بررسی ویژگی این دو بنا در تحلیل کالبدی مشخص می‌شود که بنای M دارای سبک طراحی پست مدرن، تأثیر بصری بالا، کیفیت ساخت بالا و مصالح سیمان است و بنای با کد G دارای تأثیر بصری بالا، سبک طراحی مدرن، کیفیت ساخت بالا و مصالح ترکیب است. به نظر می‌رسد با توجه به اینکه دو عامل مشترک در این دو بنا وجود دارد (که عبارت است از تأثیر بصری بالا و کیفیت ساخت بالا) معلوم می‌شود که این دو عامل با نظر زیباشناسی مردم ارتباط دارد. تأثیر بصری به دلیل قرارگیری در محور دید مردم و کیفیت ساخت به دلیل جذابیت ساخت موجب شده مردم در انتخاب زیبایی بناها تحت تأثیر قرار گیرند. از طرف دیگر در بررسی اشارات تاریخی، فرهنگی و معنایی بناها مشخص می‌شود که بنای با کد M که دارای بیشترین ترجیح به انتخاب مردم است، دارای بیشترین اشارات تاریخی، فرهنگی و معنایی نیز هست. به این ترتیب در نهایت مشخص می‌شود که بنای با کد M که بیشترین ترجیح را دارد، دارای ویژگی‌های زیر است:

۱- قرارگیری در محور دید ۲- کیفیت ساخت بالا ۳- اشارات تاریخی، فرهنگی و معنایی

نتیجه‌گیری

همانطوری که در بررسی‌ها مشخص شد، بناهایی از دید شهروندان تهرانی ارجحیت دارند که دارای شرایطی از جمله قرارگیری در محور دید، کیفیت بالای ساخت و اشارات تاریخی، فرهنگی و معنایی باشند. از دید شهروندان، قرارگیری در محور دید، مورد مهمی است که به نظر می‌رسد براساس یافته‌های این تحقیق و به شرط داشتن دو ویژگی دیگر شامل کیفیت ساخت و اشارات نمادین، می‌تواند تأثیر زیادی در ترجیح مردم داشته باشد. کیفیت ساخت و اشارات نمادین در بناهای بلند دارای اهمیت است زیرا بناهای بلند دارای قلمرو تأثیرگذاری زیاد و شخصیت نشانه‌ای در قلمرو خود است، به همین دلیل توقع مردم نسبت به کیفیت ساخت و اشارات نمادین این نوع بناها نسبت به سایر بناهای معمولی نیز بیشتر است. در نهایت می‌توان گفت که در بناهای بلند برای به دست آوردن رضایت عمومی نیاز است که به عواملی همچون اشارات نمادین (تاریخی، فرهنگی و معنایی)، کیفیت ساخت و کیفیت قرارگیری در محورهای دید توجه ویژه‌ای شود ■